

Kalklindeskog

En bit av "urnaturen" i Oslofjordsområdet, og eneste levested for mange truede sopparter

Prosjektet "Arealer for Rødlistearter – Kartlegging og Overvåking (ARKO)" er en del av Nasjonalt program for kartlegging og overvåking av biologisk mangfold.

For å kjenne status og utvikling for rødlistete arter, er det behov for kartlegging og overvåking av de arealer der rødlisteartene finnes, og særlig der de finnes konsentrert.

I ARKO brukes begrepet *hotspot-habitat* om naturtyper der det forekommer relativt sett mange rødlistearter, sett i forhold til norsk natur generelt.

NATURHISTORISK MUSEUM
UNIVERSITETET I OSLO

www.nina.no

Naturtypen Kalklindeskog er:

- "urnatur" med reliktpreg; over 1000 år gamle linder og lindebestander
- det hotspot-habitatet som huser flest truede sopparter i Norge
- svært sjelden i Norge og i Europa
- i sterk tilbakegang siste 50 år

Beskrivelse

Kalklindeskog er tørr, linde-hasseldominert skog på kalk, og finnes nesten kun i Oslofjordområdet. Dette hotspot-habitatet er lite kjent som naturtype fordi det har vært plassert i den større "sekken" av alm-lindeskoger. Kalklindeskogen skiller seg imidlertid fra andre alm-lindeskoger på sin opptreden på tørre, oppsprukne kalkkrygger og i kalkskifergrus, samt forekomst av helt spesielle, svært sjeldne soppsamfunn. Ofte sitter lindetrærne direkte i sprekker i kalksteinen, og ofte danner kalklindeskogen mosaikker med kalkfuruskog på de grunnlendte kalkkryggene.

Kalklindeskogen og deres soppsamfunn har preg av å være relikter, dvs. restforekomster etter større lindeskoger som fantes i Oslofjordområdet for flere tusen år siden. Lind som treslag "dør aldri"; når en stamme går over ende, kommer det alltid nye skudd fra rota. Men lind har til gjengjeld i våre dager nesten ingen evne til å spre seg til nye lokaliteter. Lindeskogen er således noe av det mest uforandrete og stabile "urnaturen" vi har i Norge, og de eldste kalklindeskogene antas å være 6000-7000 år gamle. De eldste lindeindividene kan betegnes som "blekksprutlinder" der de med sine grove røtter og gamle stammerester velter seg utover steinblokker (se fig. Øverst t.h.).

Foto denne siden: Tor Erik Brandrud

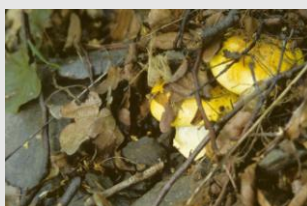
Osloslørsopp (*Cortinarius osloensis*) finnes bare i kalklindeskog i indre Oslofjord. Foto: Tor Erik Brandrud

Lindeslørsopp (*Cortinarius tiliae*), kun kjent fra Oslofjordsområdet og én lokalitet i Tsjekia. Foto: Inger Kristoffersen

Indigoslørsopp (*Cortinarius terpsichores* = *C. eucareuleus*), eksempel på truet kalklindeskog-sopp. Foto: Olav Skarpaas

Kalklindeskogen er tørkesvak, og det er kun ved "festlige anledninger" at det er bra soppesong her. Her er det fest, og rasmarkslørsoppen (*Cortinarius caesiocortinatus*) er på vei opp av kalkgrusen. Foto: Tor Erik Brandrud

Publisert:
2010

Kontaktperson:
Tor Erik Brandrud
tor.brandrud@nina.no

Utbredelse

Kalklindeskog er en meget sjelden naturtype med få og små forekomster. Naturtypen er i Norge kjent fra snaut 50 forekomster i kalkområdet innenfor Oslofeltet (Langesund-Mjøsa), med tyngdepunkt i Grenland og Indre Oslofjord. Norge utgjør så langt vi vet hovedområdet i Europa for denne naturtypen. Vi har således et spesielt, internasjonalt ansvar for å ta vare på kalklindeskogen som naturtype og hotspot-habitat for spesielle arter.

Rødlistearter

Kalklindeskog er så langt vi vet det viktigste hotspot-habitatet for truede, jordboende sopparter i Norge. De få og små lokalitetene huser >100 rødlistede sopparter, hvorav 33 er mer eller mindre strengt knyttet til denne skogtypen. Disse 33 kan betegnes som kalklindeskogsopper. Dronningberget på Bygdøy, som er den rikeste lokaliteten, huser alene 50 slike rødlistearter av sopp. Flere av kalklindeskogsoppene har kun 1-2 lokaliteter i Norge, disse antas å være gamle relikv (rest-)forekomster og artene vurderes således som kritisk truet.

Kalklindeskogsoppene er nesten uten unntak spesialiserte mykorrhizasopper som lever i symbiose kun med lind og (og eventuelt) hassel. Siden mange av disse lindeindividene med sine røtter har stått her stabilt i flere tusen år, må dette være et perfekt (i hvert fall svært langlevet!) ekteskap for disse soppene. Flere av kalklindeskogsoppene er eksklusivt knyttet til lind i hele sitt utbredelsesområde i Europa, med tyngdepunkt i Oslofjordsområdet, og flere er nylig beskrevet som nye for vitenskapen herfra. Osloslørsopp (*Cortinarius osloensis* CR) er å regne for endemisk for Norge/Oslofjordsområdet, dvs. at den kun er kjent herfra. Lindeslørsopp (*Cortinarius tiliae* EN) er "nesten-endemisk", dvs. kun kjent fra Oslofjordsområdet samt fra én enlig lokalitet i Tsjekia.

Også enkelte rødlistede insektarter (biller) er i hovedsak tilknyttet kalklindeskog.

Status og påvirkningsfaktorer

Kalklindeskog er - som andre kalkskogstyper nær Oslofjorden - i stor grad knyttet til pressområder, og har hatt en markert tilbakegang siste 50 år pga. tettstedsutbygging. Fortsatt skjer det et viss arealtap pga. utvidelse av veier og boligfelt. Denne tilbakegangen er en betydelig trussel for naturtypen og tilhørende biomangfold da kalklindeskogen i svært liten grad viser evne til nydannelse. "Villahogst" for å forbedre utsikt har stedvis forringet habitat-kvalitetene i de små kalkfurskogsbestandene, og er en aktuell trussel også for lindeskogene". Flere av de større, velutviklede kalklindeskogslokalitetene er vernet eller foreslått vernet som naturreservat, men det er behov for å verne flere. Det kan også være behov for skjøtsel for stedvis å opprettholde et relativt åpent preg og hindre tilgroing. Spesielt framvekst av gran og edelgran kan enkelte steder være en trussel mot kalklindeskogsmangfoldet.

Vil du lese mer?

- Direktoratet for naturforvaltning 2010. Nasjonal handlingsplan for kalklindeskog. (foreligger i høringsutkast) <http://www.dirnat.no/multimedia.ap?id=44396>
- ARKO-prosjektets hjemmeside: <http://www.nina.no/Overvåking/ARKO.aspx>